

THEMIS

SUMARI : DEL MEU CARNET DE VIATGE : ELS MUSEUS DE NÁPOLS : JOAN BORDÁS.—ARA I SEMPRE : DAMIÀ TORRENTS.—CAMPS DE MARÇ : MIQUEL FERRÀ.—LLUM! : ENRIC CUBAS.—IMMAGINE SULL'ANGOLO DEL VICOLO BRACCAK : ALBERTO VIVIANI.—SURGE ET AMBULA (Quinta i darrera carta a un amic) : RAFEL SALA.—LOS MODOS GRIEGOS Y LA MÚSICA MODERNA : JULIÁN MAURICIO HUARTE.—CONCERT PUJOL : J. M. I S.—Prospecte.—Toros en el «Blanco Refugio».—El Castell de la Geltrú.—Talfa a pagés.—Una traducció castellana de Rabindranath Tagore.—En Viviani.—Albert Gleizes.—Rosario d'Ory (nascuda a Vilanova).

15 cts.

VILANOVA I GELTRÚ
5 DE SEPTEMBRE DE 1915

Núm. 5

THEMIS

ANY I. — NÚMERO 5. — SORTIRÀ EL 5 I EL 20 DE CADA MES. — REDACCIÓ : PLATJA, 46, 2.^{on}
VILANOVA I GELTRÚ : 5 DE SEPTEMBRE DE 1915

DEL MEU CARNET DE VIATGE

ELS MUSEUS DE NÁPOLS

I

El *Museu Nacional* s'ha format amb les col·leccions reials aportades a la corona per Isabel Farnese, mare de Carles IV; amb els objectes provinents de les excavacions de Capua, Pompeia, Cumas, Pozzuoli i altres ciutats de la Campania. El museu de Portici ont s'havien reunit les antiguitats de Herculano, hi ha sigut agregat. Han vingut també a enriquir-lo la col·lecció Borgia, la de Carolina Murat i la del duc de Noia.

Està instal·lat el *Museu Nacional* en un edifici que ocupa una àrea rectangular. Té dos grans patis que contribueixen a l'il·luminació de les sales i a són aspecte monumental. Fou construït pel fill del famós arquitecte Fontana, treballant-hi més tard Schiantarelli i Fuga. Fou primer un quartel de cavalleria; s'hi instal·là després l'Universitat; en 1790 hi foren portades les primeres col·leccions artístiques. És avui un dels primers museus del món.

Quasi totes les escoles d'escultura grega i romana hi son representades en obres magnífiques de marbre i de bronzo sortides de Pompeia i Herculano. De les estatués que ocupaven els pedestals del *foro*, les places i els temples, poques se'n han trobat a Pompeia, ja que després de la catàstrofe moltes foren desenterrades. Algunes se'n han trobat en els atris, jardins i peristils.

En l'any 1863, dirigint Fiorelli les excavacions, va trobar-se la cèlebre figura de

Narciso, amb la testa separada del tronc. Aquesta estatua que és avui una de les més preuades joies del *Museu Nacional* ha sigut diversament interpretada.

El *Doryphoro* de Policleto (*El Cànon*) fou trobat en la *Palestra* i és una bellíssima copia de l'original grec.

S'havia cregut que les estatués de marbre no eren executades a Pompeia. Les excavacions del *Temple de Júpiter* han donat per resultat el descobriment d'un taller en que algunes d'elles eren encara a mig esculpir.

* * *

Les més antigues estatués de metall eren fetes de fulles o làmines de bronzo, batudes amb el martell. L'operari reduïa la planxa a l'espessor desitjat, l'hi donava la forma volguda, i la fixava amb claus sobre una *ànima* de fusta que reproduïa aproximadament la forma de l'estatua. Venia després el treball de retoc, per a obtenir les faccions i tots els detalls amb la perfecció necessària.

Més tard, se suprimí l'*ànima* de fusta, canviant-la per una armadura senzilla sobre la qual es fixaven les planxes metàl·liques ja treballades. Sembla que després de l'invent de la fusió dels metalls, es va seguir encara l'antic sistema, arribant a ésser empleat en l'edat mitjana al procediment descrit, més que cap altre. Coneguda la soldadura, que els grecs aprengueren dels egipcis o dels fenicis, es formà un tot amb les varies peces de l'estatua.

La fusió dels metalls ja vé indicada en la Bíblia. Dos eren els procediments seguits: el de les figures macisses, empleat quan se

tractava d'objectes de petites dimensions, i el de les buides, en les estatués més grans. D'aquestes se'n troben ja a Egipte des del segle XIV a. de J. C. A Grècia no foren conegudes fins més tard, en que les fongueren Reco i Teodor, artistes de Samo.

L'estatua pot ésser feta d'una sola peça, però és més freqüent fer-la de varies. Una figura femenina que es veu en el museu de Nàpols, està composta de deu fragments. El sistema de *cera perduda*, que encara és usat modernament, fou conegut ja dels grecs.

L'espessor del bronze en les estatués antigues no era pas excessiu. Per a augmentar l'estabilitat, algunes parts s'omplien de plom.

Amb l'aleació de diversos metalls, podien obtindre's diferents tonalitats. Amb l'incrustació també es lograven efectes de policromia; en els ulls solien posar-hi vidres, esmalts, marbres o pedres precioses; braçalets, collars i corones d'or i plata hi eren sobreposats. Algunes estatués se recobrien amb subtils làmines d'or aplicades sobre el bronze, o eren daurades amb el preciós metall reduït a fina pols.

* * *

Impossible en els límits d'aquest article estendre's excessivament en descripcions o comentaris. Mencionant tan sols algunes de les obres més importants, ja al llegidor artista o erudit no li serà necessari elogi ni ponderació. El bust de Séneca, la Junon Farnesi, el *Dorífor*, el baixrelleu d'Orfeu i Eurydice, el *Narciso*, l'Hèrcul Farnesi, la Venus de Capua, les *Dançantes d'Herculano*, *Harmodins i Aristogító*, el *Satyr i Dionisos infant*, varies figures de *Athena*, la *Flora*, etc., etc., fan de la galeria dels marbres antics i de la col·lecció de bronzos, un inestimable tresor.

La col·lecció epigràfica, les antiguitats egípcies, els curiosos exemplars de vidres i estucs, les medalles i pedres gravades, els aliments carbonitzats de Pompeia, i altres mil objectes i curiositats, així com la galeria de pintura en que s'admiren obres de Caravaggio, Giordano, Ribera, Boticelli, Ghirlandajo, Sarto, Masaccio, Sodoma, Juli Romà, Rafael, Bellini, Ticià, Corregio, Miquel Àngel i altres eminentíssims artistes, mereixen no ja una breu ressenya sinó un

estudi profund i detallat, cosa molt llunyana del meu propòsit i de la meua competència.

* * *

Les pintures murals, hàbilment traslladades a les sales d'aquest museu, poden estudiar-se detinguda i còmodament. És possible que apartades de són ambient perdin són major atractiu i gràcia pintoresca, mes de llur reunió i agrupació metòdica, tan sols aventatjes en poden resultar per a l'erudit i per al curiós de les coses d'art.

Les pintures pompeianes eren executades al *trempe*, al *fresc* i, segons indicis, és molt possible que algunes ho fossin en taules de fusta, i fetes a l'*encaustic*.

Els quadres que ocupen el centre de les composicions semblen moltes vegades sobreposats. Lo que és indubtable és que no eren del mateix autor aquets quadres i les ornamentacions que els envolten.

En qualque casa s'hi han trobat pintures sobre vidre.

La pintura al fresc exigeix molta seguretat i fermesa, segons ens diu Vasari: *perche i colori, mentre l'intonaco e molle, mostrano una cosa in un modo, che poi, secco, non e piu quello*. No se sab del cert si els grecs coneixien aquest procediment; mes de la distinció que fan els autors entre la pintura mural i la feta sobre taula, se'n dedueix que per aquella devien tindre una tècnica especial.

Segons Plini, damunt de la paret s'hi donaven tres capes de cals i *puzzolana*, i dos de cals i estuc de marbre.

Vitrubi exigeix, després d'un revestiment general, les tres capes de cals i *puzzolana*, i a més tres de *cement marmori*, donades, aquestes darreres, a mida que les anteriors comensin a assecar-se, i essent percutit el mur amb pales de fusta. No sempre es següen al peu de la lletra aquets preceptes.

Springer ens diu que la pintura al *trempe* era ja coneguda dels grecs que n'atribueixen l'invenció a Apolodor d'Atenes.

La antiga tècnica de la pintura a l'*encaustic* ha donat lloc a grans discussions; executada per mitjà de la cera i el foc, sembla que fou inventada per Panfil, mestre d'Apeles (segons Plini). Hi ha qui afirma que aquest procediment era aplicat sobre'ls murs; altres

ho neguen, fundant-se en qualque passatge de Plini, l'historiador.

Per a protegir les pintures murals de l'humitat, además de la preparació acurada dels revestiments, s'usaren maons d'especial fabricació, o bé planxes de plom.

Els assumptes de les pintures pompeianes son variadíssims.

La llegenda i la mitologia oferien camp ample a la fantasia dels artistes. Els treballs d'Hèrcul, les Niobides, la caiguda d'Icar, la guerra de Troia, Bacchus i Arianda, el rapte d'Europa, el judici de Paris.... També els mites egipcis i escenes del culte solien representar-se.

Els quadres de costums tampoc manquen. Pintors treballant, un emblanquinador, una cursa de braus, etc.

Abunden també els petits amors alats que s'entreguen als jocs i a la cursa, lluiten, monten carros tirats per dofins, treballen en diverses arts i oficis; un d'ells intenta col·locar-se el casc de Marte, que no l'hi vé massa a la mida; altres cavalquen en tigres i centaures; uns pesquen amb xarxa o bé amb canya (aquets sens dubte els més pacients); algú castigat per Venus, té les mans lligades.

Retrats, caricatures, natures mortes i paissatges, eren temes predilectes d'aquells artistes hàbils i delicats.

Diu un autor que ha estudiat profundament aquesta pintura: *L'art de Pompeia no era pompejà. No era més que un art grec modificat per les influències d'Alexandria; un art viu, lleuger, espiritual, mes no un gran art.* I afegeix que *generalment l'execució de les pintures era mediocre.* Si tenim en compte que fins les cases més modestes eren decorades amb pintures, compendrem que no totes fossin excel·lents, ni tots els pintors mestres consumats i artistes de geni.

L'atenta observació de la decoració pompeiana ha fet separar o agrupar més o menys lògicament les tendències dominants en diferents períodes amb estil propi, cosa que en aquestes notes no intentaré estudiar en obsequi a la breuetat.

* * *

Varies sales del pis según contenen la magnífica col·lecció de vasos, remarcable

per la varietat d'exemplars, alguns d'ells excel·lents. En els vasos grecs més antics, les figures son negres sobre el fons roig de l'argila cuita; en els més moderns el fons és negre, i les figures destaquen en clar, amb el color del material ceràmic.

Quan els artistes de l'Àtica es desprenen dels models orientals—perses i asiris—per a rependre la tradició dels primitius grecs (interrompuda entre els segles VII i VIII) és quan el sistema de les siluetes negres es manifesta més netament. En aquets vasos, l'artista dibuixava amb el pinzell la figura, ressegua el contorn amb un estilet per a limitar-lo, i després l'omplia de color negre opac; una vegada sec, amb el mateix punxó marcava els detalls de les figures, profunditzant fins a fer reaparèixer el color clar de l'argila; era això abans de coure'ls. La lluentor era obtinguda per fregament algunes vegades, i altres—amb més freqüència—per l'aplicació d'un verniç abans de la cocció definitiva. Qualque vegada, abans de pintar-los es feien coure lleugerament, per a obtenir així major adherència del color. Un cop pintats i cuits definitivament, es retocaven a fi de fer desaparèixer la sequedat dels retallats contorns. En època de decadència fou substituït el dibuix d'*incisió* per el de pinzell.

En els vasos amb fons negre, el pintor feia les figures amb el pinzell, i els aprenents s'encarregaven de terminar-les. Comença aquest sistema cap a l'any 530 a. de J. C. i està relacionat amb el progrés general de la pintura i l'estudi de l'anatomia. Per tradició va conservar-se també la pintura de vasos amb figures negres, i alguns artistes practicaren a l'ensens els dos procediments.

L'or i els colors blanc, blau, verd i roig son empleats més endavant, i fins les figures en relleu, que juntes amb el daurat i la policromia, produeixen un sorprenent efecte; a vegades sols son en relleu les figures principals; les demés son pintades. Aquets exemplars, però, son escassos.

* * *

Les formes dels vasos grecs son variadíssimes i les utilitats múltiples.

El *canthar* és el vas de les libacions i de l'orgia. Del *kylix* deriven la copa moderna i el calze.

La *cratera*, el *kelebé*, l'*stamnos* i l'*oxybaphon* formen una agrupació amb analogies d'us i de forma.

Les *amphoras* tenen també variats aspectes; les *amphoras panatenaiques* eren donades en premi als vencedors en els esports, lluites i curses.

Altres vasos servien a Grècia per als olis que als atletes calien ans d'entrar a la lluita, per als perfums de les cortesanes, i per a les més delicades essències. Els *lecythos*—impropiament coneguts per *vasos de Locri*—eren de color blanc i s'usaven en les cerimònies fúnebres.

Es troben no més en les tombes de l'Àtica; les composicions són al·lusives a són destí. En un d'ells s'hi representa el difunt en són llit de mort; al costat del llit s'hi veu un *lecytho* de grans proporcions. Per són us general i popular, moltes vegades les pintures d'aquets darrers vasos no eren d'un estil acurat.

En el *Museu Nacional* abunden els vasos corintis, àtics, itàlics i etruscs; també la ceràmica aretina, els vasos d'Apulia i Lucania, i els de les fàbriques i tallers de la Campania, en altre temps en gran nombre.

II

El *Museu de San Martino* és visitadíssim per l'element popular. Son encant dels napolitans de totes edats i condicions les figures que representen amb ses virolades i autèntiques indumentaries, els més fantàstics i pintorescs personatges del teatre regional; el *pesebre* i els records de l'història de Nàpols, tenen també molts espectadors.

En una de les sales, es poden admirar les cèlebres porcel·lanes de Capodimonte.

Algunes tentatives per a la fabricació de porcel·lanes es feren en el segle XVI a Ferrara, Florència i Venècia, imitant les de procedència oriental; les primeres conegudes són les de Xina, de les que deriven les del Japó, aont va començar-se la fabricació en l'any 660 a. de J. C.

Aquesta indústria prengué increment a França en el segle XVII, creant-se primer les manufactures de Rouen i Saint Clond, i més tard les de Vincennes i Sevres. També eren molt estimades les porcel·lanes de Villeroy, Meunecy, Orleans, Arras i Chantilly. Gran

fama tenia la manufactura del «Buen Retiro» a Espanya. A Suïça, Anglaterra i Rússia s'extengué també aquesta fabricació.

Les porcel·lanes angleses tan renombrades per llur transparència, eren compostes d'una mescla d'argila blanca i arena fina, amb polç de vidre.

A Itàlia trobem aquest art a Treviso, Venècia i Turin. La manufactura de Doccia, prop de Florència, fundada per el marquès de Ginori en 1735, fou una de les més importants. També estava en primera fila la Reial Fàbrica de Capodimonte (Nàpols), estudiada per Luigi Mosca en la seva obra *Napoli e l'arte ceràmica dal XIII al XX secolo*. Molt se preocupen els italians del renaixement d'aquest art. S'ha proposat la creació d'una *Escola Nacional de Ceràmica* i la formació de museus d'art industrial dedicats especialment a la ceràmica i aplicacions.

Pèrdua dolorosa, irreparable i de grans conseqüències pel desenrotll i prosperitat de l'art de la porcel·lana, és l'emigració de quasi tots els exemplars que podien considerar-se com obres mestres, adquirits a bon preu per els col·leccionistes i museus estrangers. Cosa certament lamentable, mes a Itàlia al menys, la lliçó ha sigut profitosa, i la venda d'objectes d'art està molt restringida per les lleis.

JOAN BORDÁS,
Arquitecte.

«Més erudits que Diderot...» Sí, amic, la malura del segle és que's procura tenir erudició per a manifestar-la, en lloc de procurar-se-la per a millor entendre i expressar amb acert lo entés. Se nota la tara en totes les manifestacions de la vida, se trova fins en aquells individus que pel seu poc saber sembla deurien trovar-se lliures d'aquell defecte. Una mica de reflexió és suficient per a descobrir en la majoria d'actes de certs homes, fins en els que obeeixen a necessitats purament vegetatives, la pruija de manifestar coneixements. En els de primera fila, en els que ocupen, amb raó o sense ella, els llocs destinats al saber, hi és tant estesa la malaltia, que s'ha arribat a l'extrem de confondre la erudició amb la saviesa. Per açò escriu Menéndez Pelayo, en el pròleg de la seva obra cabdal: «...todo trabajo serio de los que aquí se denigran con el nombre, sin duda infamante, de ERUDICIÓN».

ARA I SEMPRE

Jo desitjo fervorosament que sigui Vilanova i Geltrú la que s'imposi «ara i sempre» en cassos com aquest:

Sabut és que un dia o altre obstruiràn nostra Rambla amb un monument ben centrat en la Plaça Gumà i Ferràn.

Aquest afany d'estatuar glories regionals o mundials és una equivocació intolerable i un malentés homenatge al geni. Qui en veritat ha fet obra cultural no necessita ésser exhibit en efígie a la plaça pública: són millor monument és la seva obra, la dignitat humana de la qual, sols la posteritat pot escatir i depurar segons els temps.

Precisament en la creuera de nostres rambles, que és ont la visual s'hi vol més lliure i reposada, pretenen aixecar-hi un monument, és a dir, una massa de proporcions esquifides —el lloc no permet altre cosa,—i si en un anhel de grandiositat intenten exagerar-les aquestes proporcions, lograràn més lletgesa que reduint-les degudament.

Recordem-nos, vilanovins, d'aquell *pisa-papeles* que hi ha al bell mig de la Plaça de la Constitució. Digníssim baix tots conceptes fou D. Josep Tomás Ventosa; per això sentim en l'ànima que la opaca bona fè d'aquells excel·lents patricis del vuitanta dos, l'hi hagi erigit una estatueta misèrrima que no inspira pas el respecte degut a sa filantropia.

Per tractar-se en aquesta ocasió de don Víctor Balaguer, personalitat de sobres coneguda i estimada per a que jo intenti renovar-ne l'elogi, ens cal més que mai un pregón sentit de nedeuesa a l'intentar glorificar-lo i enaltir sa memoria. Jo convinc en que tot quant se faci per a honorar són nom serà desproporcionat als seus mèrits. Per això no tracto d'impedir o retardar la erecció d'un monument a D. Víctor, però entenc que fóra millor concretar-nos a la institució balagueiriana que defugir són centre d'acció i esculpir a grat-scient la venerada figura d'en Balaguer, junt amb uns quants símbols d'aquells que arreu s'exhibeixen: la Gloria, la Poesia, les Arts, la Ciència... etc.: grassonetes matrones pseudo-clàssiques, vilíssim recurs d'escultors adotzenats: Clarà, Benlliure, Pola, Blay, Llimona...

En veritat vos dic que'l més gran mo-

nument al «Trovador de Montserrat» és la Biblioteca-Museu del seu nom.

Frecuentem les sales del Museu i en amorosa cura renovem ses col·leccions augmentant-les.

No vos sembla que per bonica que sigui la estatua en projecte, quedarà ben poqueta cosa, al costat del casal que ell mateix se bastí per nosaltres?

Fins avui no hi ha hagut, que jo sàpiga, cap entitat espanyola que s'hagi adonat de lo inversemblant i anacrònic que resulta això d'aixecar monuments a homes de gran cervell. Jo proposo que sigui Vilanova la primera població d'Espanya que llensi a l'espai un clam de protesta. Per ella vull la gloria d'inaugurar la era novella de noucentisme. Que sia ella qui digui a tothom: no envesqueu més places i carrers amb falses imatges sentimentals; esculpim la raça, res més que'l tipu de la raça vigorós i fèrtil; tornem-se grecs si volem devenir llatins.

Vilanova i Geltrú donaria una prova magnífica de sa virilitat, si eliminés la *escribania* central de la Plaça de la Constitució, i empotrés en qualsevulla façana de la mateixa plaça, una làpida ben visible amb una inscripció ben senzilla que rememorés a tothom la obra magnànima de D. Josep Tomás Ventosa.

També fóra convenient i àdhuc necessari que en el bell centre de la Plaça Gumà i Ferràn, s'hi col·loqués arràn de terra una llosa bastant groixuda de marbre blanc, amb una inscripció que perdurés molts segles i digués aixís:

«Per humanitat i estètica urbana, queda terminantment prohibit aixecar en aquest lloc cap monument, per artístic que sigui.»

DAMIÀ TORRENTS.

Quàntes voltes, fins amb paraula acrimoniosa, m'has tirat en cara—dilecta amiga—la meva benevolença per els defectes dels grans homes! Considera que la manca d'un escrúpol d'or, que és greu falla en un escut, en un llengot res significa.

Hi ha una cosa més trista que la tristesa: l'incapacitat d'estar trist.

CAMPS DE MARÇ

Tarde dolça, ennuvolada,
de blancures nupcials.
Una flaire delicada
posa el lliri qui se bada
en els aires hivernals.

Hora blanca, pensativa.
En l'halè del Març qui arriba
hi ha un recòndit frisament.
La rosada llúu més viva
de la prada en la pendent.

En el rec qui l'herba mulla
joguinegen les clarôs.
L'arbricó desclou la fulla,
l'aucell passa tremolôs.

Mes, tot calla i tot reposa
dins un pler de paradís.
Hi ha un misteri en tota cosa:
l'oratjol mateix no gosa
despertar-les de l'encís.

I esqueixant la casta albura
d'un boirat de vol suau,
guaita el cel allà en l'altura
com un ull de verge blau.

Combreganta o desposada,
dins un èxtasi infinit,
la natura dorm callada
amb les mans damunt del pit.

Confidencies exquisides
del silenci d'una olò.
Caminois d'ombres florides
vorejats de margalides,
qui se'n van a l'horitzó...

Per quín d'ells, fresca i lleugera,
baixarà la primavera
duita en ales d'un bon vent?
Aquest somni és una espera
del prodigi resplendent.

Flota en l'aire sa imminència
dins d'un núvol de clarô,
revelada en la presència
d'una blanca visió.

Cerclen d'or sa dolça cara
sos cabells que aroma el nard,
i la llum d'una alba clara
se reflecta en són esguard.

És esvelta com els lliris;
té la gràcia dels matins.
Papallons li fan un iris
d'ametistes i rubins.

És un vol callat de fada
el seu pas gentil i franc.
El perleig de la rosada
entre l'herba regalada
enjoïella són peu blanc.

I la clara vestidura
que les boires li han teixit,
transparenta la frescura
de les roses de són pit.

MIQUEL FERRÀ.

LLUM!

Avui t'he vist de blanc vestida
venint sèrena cap a mí,
era la llum amorosida
la que prop teu ha fet camí
i més la vesta esblanqueia
no quieta mai, que'l ventijol
amb bés subtil la removía
fent-hi morir els raigs del sol.
I vora meu tost arribada,
guaïtant-te a l'ombra de l'arbrat
una llum blana era escampada
encara en tu, que m'ha sobtat.
Ròssec de llum que't pren per gufa
jai qui's pugués confondre amb ell
seguint arreu la teva via!

ENRIC CUBAS.

IMMAGINE SULL'ANGOLO DEL VICOLO BRACCAK

Piccola madonnina
celeste
protesa
verso il raro passante,
che implora piangente,
le venga la lampada
accesa.

ALBERTO VIVIANI.

SURGE ET AMBULA

QUINTA I DARRERA CARTA A UN AMIC

Estimat amic : No ets tu sol que'm demanes solucions per a tots els problemes que t'he anat explicant i que avui s'ofereixen en la vida quotidiana de la Biblioteca-Museu-Balaguer.

Aquets problemes son d'ordre econòmic, d'organització i d'utilitat. En primer lloc la experiència ha demostrat que'l projecte de fer funcionar un establiment de caràcter instructiu com la Biblioteca-Balaguer, sense altres gastos que'ls de personal de la mateixa, i refiant de que's completi o augmenti per via de donatius, és senzillament una utopia. En segon lloc, s'ha vist també ben clar que la intentona d'autonomisme que constituïa l'anomenada Junta Directiva ha resultat un fracàs del que no'n tenen cap culpa els ideals autonomistes, sinó els homes en els quals més o menys arbitràriament han anat a recaure els càrrecs, i que no han sabut deixar, abans d'entrar a la casa, llurs rancúnies personals i llurs passiones de política de campanar.

Per fi s'ha de confessar que la gent que va a demanar aliment intel·lectual a la Biblioteca és cada dia en quantitat més petita, i que, més que aliment per a l'esperit, més que ampliació de coneixements, lo que hi va a fer és a enterar-se de tres o quatre diaris i a passar el temps embrutint-se sobre novel·lotes terrorífiques o eròtiques sense gracia.

Serí gran covardia renunciar a l'obra d'educació espontània del poble per l'aparent fracàs d'aquest casal, sobre'l qual tantes esperances tenim posades tots els vilanovins i que tantes simpaties ha evocat per tot arreu en sos bons temps, però al mateix temps serí un crim imperdonable que'ls senyors *del margen* volguessin persistir en desacreditar l'idea cultural de la Biblioteca, i en convertir una obra feconda en un simulacre cada cop més gran i cada cop més inútil, acumulant-hi desferres de drapaire, rebuigs de taller d'escultor i de pintor i recons d'armaris de cases bones.

Per a facilitar la tasca de renovació de l'Institut, caldrí renovar la Junta actual. Podrien donar una bona prova d'amor a la cultura i al bon nom d'en Balaguer, presen-

tant la dimissió de llurs càrrecs, puig en llur fur intern, i encara que donguin públiques mostres de satisfacció, ni els més optimistes, ni els més pegats de sí mateixos, creuen que allí dintre vagi com podria i deuria anar. Alguns d'ells fins per escrit ho han confessat. No esperis, amic meu, que l'opinió pública els la demani aquesta dimissió, perque aquí l'opinió dorm, i està tant a gust dormint, que fins ens té certa mala voluntat als que procurem desvetllarla. L'únic recurs, i encara ben tímit, que ha tingut la gent, per a demostrar sa poca conformitat amb la manera d'anar la Biblioteca-Museu ha sigut anar-se donant de baixa d'aquell famós *Cuerpo de Adjuntos Protectores*, d'entre els quals s'havia de proveir, segons desig públicament expressat pel Fundador, els càrrecs que anessin quedant desocupats a la Junta Directiva.

Aquets senyors no's fan càrrec de que Barcelona no és molt lluny i de que molta gent ha pogut veure la transformació que han sofert els museus de nostra capital en els darrers anys, prova de que quelcom és possible fer, encara que no sigui en tan gran escala, i prova també de que hi ha gent especialitzada en l'organització d'establiments consemblants als quals no's tindria de fer sinó demanar-los el seu concurs per a que de bon grat el donguessin.

Diem, doncs, que'l primer pas per a que s'hi conegui alguna millora és l'organització d'un Patronat, amb els càrrecs temporals, reelegibles cada dos anys, per exemple, en el qual s'hauria de procurar que hi tinguessin intervenció totes les persones que verdaerament poguessin ésser útils, tant de la vila com de fòra. No cal entrar en detalls perque no'm pertoquen ni'ls entenc, però crec que amb aquesta direcció se podria arribar a un resultat ben diferent del que s'obté ara, amb uns càrrecs vitalicis, ont els que's queden se cuiden ells mateixos d'omplir les vacants dels que se'n van... De passada, potser se podria modificar la forma d'intervenció de l'Ajuntament, doncs aquest cos, envia una delegació de tres individus a canvi d'una grossa subvenció que no arriba quasi mai, i a més se podria treurer el càrrec de *Director* o *Conservador del Museu*, com s'anomena un d'ells i que sols serveix per a que's

dongui importància un senyor de pes i que a la pràctica ha impedit en absolut tot treball al Museu: etiquetatge, classificació, selecció de donatius, coses totes que hauria de fer un tècnic i no pas estar al capritxo d'algún aficionat, encara que a casa seva tingui tres o quatre antiguitats amb pretensions de col·lecció, i que sol tenir—com te deia en una de mes cartes anteriors—l'obsessió del Museu del Louvre. A canvi d'això i per a explotar les vanitats de que la terra està malhauradament plena, se podria crear un títol ben espetarrant, però que tingués allunyat al senyor que'l portés, i li permetés poguer ensenyar una medalla d'honor amb passador daurat, penjolls i cintes.

Altre mida per a lligar l'interés de la vila d'una manera efectiva amb la marxa del Museu, seria la creació d'una societat d'Amics del Museu, amb l'objecte d'arreglar cabals i fer adquisicions; però no amb l'il·lusió d'arribar a fer mai la competència a ningú, sinó per assolir lo que realment a Vilanova pertoca, això és : un museu d'història local, completat amb una mena de conservatori de bells oficis, amb series d'objectes, sens gran valor intrínsec cada un d'ells, però reunides amb el fi de donar idea de l'evolució de la ceràmica, de la vidrieria, de la impremta, de la enquadernació, de les joies populars, etc.; i a més a més una serie de facsímils, l'adquisició dels quals se podria anar fent amb temps, per a presentar plàsticament les principals etapes de l'Història de l'Art. Tot això és perfectament factible i no sobrepuja de molt lo que pot donar l'esforç de Vilanova. És qüestió de voler-ho.

Aquets amics del Museu, de l'esforç dels quals podríem esperar la realització de lo dit anteriorment, tindríem la satisfacció de veure al peu de cada objecte adquirit amb els diners per ells reunits, la menció de dit origen; ademés podrien elegir d'entre ells a dos o tres individus del Patronat (però amb l'esperança de que tots els Patrons contribuïssin al fons dels Amics del Museu, puig aquesta mínima quota hauria de ser una qüestió de dignitat per a tots els cridats al càrrec.

Per fi, i matant d'aquesta manera dos ocells amb un tret, podria servir dita agrupació d'amics del Museu com a basa per a

organitzar el servei de deixar llibres a domicili, ja que està vist que moltes de les persones d'ocupació intel·lectual que tindrien verdader plaer de poguer treballar a la Biblioteca, se'n veuen privats per falta d'hores en que puguin fer-ho. Aixís, podent tenir a la mà les obres d'erudició i de consulta, i deixant a la disposició dels llegidors que van a la sala de lectura, les obres de pura diversió, se conseguiria donar al conjunt la verdadera eficàcia que tenim dret a esperar-ne.

És clar que, sense la més mínima desconfiança de la probitat dels senyors que utilitzessin dit servei, s'haurien de pendre precaucions per a assegurar el valor material de les obres que sortissin de la Biblioteca, i encara no permetre aquesta sortida a les que fossin radicalment impossible de substituir.

Ara, no sabem si l'intervenció actual del *Cuerpo de Bibliotecarios y Archiveros* a la casa, permetrà aquesta mena de forma d'extensió cultural. Això seria una bona pedra de toc per a saber si's conserva efectivament el rest d'autonomia de que tant se vanten els autors de l'entrega a l'Estat.

S'ha desviat ademés la gran massa de públic, i aquesta és més difícil d'atraure; potser és culpa dels temps i de la decadència de Vilanova, però lo cert és que'ls llegidors manquen als llibres, i a voltes els llibres als llegidors, com en el cas dels estudiants de l'Escola d'Indústries, que en và demanen les obres d'ampliació per a llurs estudis de consulta sobre electricitat, mecànica, química, etc., que les butxaques de la jovenalla no poden pagar. Algú tornaria a parlar potser de les conferències posades de moda per la *extensión universitaria*, a la castellana, però jo no hi crec sinó quan formen serie i quan son ben graduades i dirigides a un fi únic. És possible això a Vilanova? Jo crec que nó, i per lo tant aquest fi, tant important, de tornar a encarrilar una gran quantitat de gent a les taules de lectura, és qüestió de temps i de la personalitat del Bibliotecari, si se sab fer atraient i sab ensenyar sens pedanteria. Segurament si se prenen les mides que més amunt he apuntat i que han de produir un renovament d'interés i d'actualitat, se despertaria la curiositat de la gent i a ben segur la corrent tornaria a restablir-se.

Forma orgànica de materialitzar aquest

projecte? La veritat, no la sé. No'n sabria jo de llimar *esperances*, com sol dir-se, no me'n preocuparia de contentar alhora als que diuen que no i als que diuen que sí; per això no m'hi posaré; però sento perfectament, per lo que he vist anant pel món, que amb voluntat i amb fè, lo que jo somno és possible; i crec que serà prova de l'últim grau de decandiment de Vilanova, si no's trova prou abnegació per a proposar-ho, si no's pot conseguir que l'Ajuntament dongui algún diner regularment, si no's pot substituir l'actual Junta per un organisme vivent i ben organitzat, si no's pot salvar la Biblioteca de la ruïna baix el pes de l'oblit i baix la pols implacable de l'organització oficinesca.

I ara, amic preuat, prou; jo crec que he complert amb el meu deure.

Reb una forta abraçada de ton bon amic

RAFEL SALA.

Teniu raó, D. T.; qui sab pensar comprén lo relatiu del pensament, i viu dins la boira infinita del dubte etern, del dubte sens limitació. El dubte i la curiositat nodreixen la sabiduría, no la crean; una cosa és la llavor i altre la terra. Devem aprofitar-lo per a ésser precavuts, però mai fer-lo servir com a basa de doctrina. És sols una eina, una eina analítica, un reactiu mental que exigeix, com la guitarra, a qui'l maneja, la traça d'un Pujol o la delicadesa d'un Llobet per a no devenir gèrmen de vulgaritats pretensioses, causa d'acrinies del pensar o disfressa del no comprendre les idees d'altri.

LOS MODOS GRIEGOS Y LA MÚSICA MODERNA

Hace poco más de un año, el maestro Ildebrando Pizzetti publicó en Roma, un estudio sobre la música de los griegos.

El autor, en un opúsculo, quiere hacer notar solamente como los griegos, aunque poseyendo siete *modos* o tipos diferentes de escalas, y cada uno con un *ethos* o carácter particular, tuviesen elementos de expresión mayores que los nuestros, que solamente podemos disponer de dos modos: el mayor y el menor.

El maestro Pizzetti encuentra inexplicable que los músicos modernos no hayan buscado la manera de emplear los medios de expresión de nuestra música con los de la antigua. Nosotros tenemos, además, los acordes,—escribe el maestro Pizzetti,—para modificar, acentuar y también cambiar parcialmente la expresión de un motivo musical; tenemos el ritmo; usamos la alteración cromática; pero el poseer muchos medios de expresión no es una razón para desdeñar la conquista de muchos otros.

Ningún estudio de nuevas combinaciones polifónicas—dice—, de nuevas sucesiones armónicas, hará la melodía tan variada y profundamente expresiva, como el uso de todos los *modos* griegos.

Esta es la tesis que el maestro Pizzetti hace ver en su escrito; él ha demostrado prácticamente la bondad de la tesis componiendo «nuevas melodías en los modos olvidados, según las olvidadas teorías».

Debe todavía observarse a lo afirmado por el ilustre maestro, que no es exacto que la música griega tenga mayores medios de expresión que la música moderna. Nuestra melodía no es ya sola ni desnuda como la antigua; hoy va envuelta en una atmósfera de sonidos. Fuera de metáfora, nuestra música no tiene la variedad de expresión de los distintos modos, pero ha adquirido un nuevo elemento: *Armonía*. Los varios modos de la música antigua se han reducido a un solo duplicado modo *natural* (el mayor-menor moderno) en virtud del principio armónico desarrollado naturalmente en la música polifónica del 500.

Refiriéndome a lo que escribe el maestro Pizzetti diré que no creo que el conocimiento y la práctica de las escalas antiguas pueda «generar tantos nuevos sistemas de armonía y por consiguiente tantas inauditas melodías». Armonizando un tipo cualquiera de escala que no sea aquella natural nosotros nos referimos, sin querer, a aquella natural de la cual *sentimos* la existencia profunda, así como en un dibujo arcaico *vemos* la línea normal alterada.

Los modos griegos, por consiguiente, pueden enriquecer la expresión melódica de nuestra música; no la armonía infinitamente libre de hoy. También el género *enarmónico*

puede renovarse en nuestra música; por ejemplo: en *La muerte de Isolda*, el pasaje *do, do sostenido, re, do, do, si*, ¿no tendría que estar escrito y ejecutado así: *do, do sostenido, re, do, do bemol, do, si*?

Los modos griegos, y también los géneros y la rítmica de los griegos pueden ampliar los medios de expresión de la música moderna; pero solamente como expresión.

Nuestra música es armónica como nuestra poesía es rítmica.

No encuentro justo por eso, que el maestro Pizzetti aconseje a los jóvenes valerse de estos medios y hacer lo que solamente está concedido a un artista dotado, como él, de una especial sensibilidad. La gran corriente del arte no puede volver a sus orígenes. Y el artista, por principio, no debe volver a lo antiguo.

JULIÁN MAURICIO HUARTE.

Res hi ha al món com el deber. Si tothom capís plenament fins ont és bell l'imperatiu categòric, seríem en l'empir d'una serena joia, carboncle tralutzent i clar de lluna.

CONCERT PUJOL

Havent-se imposat THEMIS com una de ses primordials missions, la de contribuir a la educació artística de nostra població, organitzà fa pocs dies un altre concert a la platja.

El concert, fou de guitarra, i el concertista sigué el notabilíssim mestre Emili Pujol.

L'impressió que causà a tots els qui no'l coneixien—la gran majoria dels nombrosos oients—fou una mescla de sorpresa i admiració: sorpresa, pels insospitats efectes harmònics i de potencia expressiva, que sorgien d'un instrument tingut per sec i pobre; i admiració, per la mestria amb que sapigué executar i interpretar les composicions que integraven el programa, fet a posta per a demostrar la rica gama del talent del concertista. L'home que *diu* la mazurka en la de Tàrraga i que assoleix una perfecta execució en l'obra del mateix autor titulada *Recuerdos de la Alhambra*, com va *dir* i com assolí en Pujol el dia del concert, bé pot pretendre el nom de gran concertista en el més complet

sentit de la paraula, això és, gran *virtuoso* i gran descobridor de l'element poètic i sentimental difós en les obres dels mestres que interpreta.

Com a deferencia al concertista i al públic que l'escoltava, el cèlebre guitarrista Llobet, tocà, com ell sab fer-ho, unes gloses de temes populars catalans i una transcripció d'una dança d'en Granados. Les gloses i la transcripció, originals del propi Llobet, esplèndidament fetes.

J. M. i S.

*La responsabilitat dels treballs inclosos en el present número, atany només a sos autors.
No's tornen els originals.*

PROSPECTE.—Els PP. Escolapis de nostra vila l'han repartit profusament en ocasió del començament de curs al Col·legi Samà. Nosaltres no'ns ficarem a analitzar tot el programa educatiu del Col·legi, però creiem que és deure nostre manifestar la sensació dolorosa que hem sentit al llegir unes poques paraules: «...y asignaturas de adorno, dibujo, pintura, gimnástica, solfeo y piano...» Hem dit que no'ns ficarem a analitzar el plan educatiu, i així ho fem: citem aquestes paraules per creure que lo que elles indiquen no té res que veure amb la educació. ¿Quin dia serà que tots els col·legis de Catalunya eliminaran del seu diccionari oficinesc aquesta maleïda paraula: «adorno», aplicada a l'ensenyança del dibuix, de la musica i, àdhuc, de la gimnàstica? Ja és hora de que s'oblidi la costum d'improvisar motius ornamentals per als sants dels pares, de copiar a tot hora els dibuixos de Julien, d'apendre *peces de musica* per a tocar mentre'ls demás parlen, i organitzar festes de deport sense cap més finalitat que proporcionar una estona agradable a les families. Ja és hora que'l dibuix, la musica i la gimnàstica esdevinguin per complet: EDUCACIÓ.

TOROS EN EL «BLANCO REFUGIO».—És dir «toros», quelcom pitjor que una correguda de braus, la seva parodia, una festa ridícula, un drama dolent representat per uns aficionats detestables, unes «soleás» xis-

clades per un fonògraf, els «Toros de Cânprosa», és lo que uns equivocats han organitzat a Sitges, per a tenir lloc a la plaça Espanya, avui diumenge. Per sort, veus autoritzadíssimes n'han protestat en termes que THEMIS fa seus. Nostre col·laborador Trinitat Cataús, ha escrit en *El Eco de Sitges* un vibrant i raonat article, «Toros a Sitges»; Surinyac Sentfies, ha publicat en *La Veu de Catalunya* un interessant treball, «Sitges, la blanca»; Gaspar Virella ha secundat la protesta des de les planes de *Baluart de Sitges*, i tothom qui estima Sitges i tots els que en la nostra vila veïna representen un valor intel·lectual han tingut un mot de reprobació per tan estúpida pensada.

Com aimants de la cultura catalana, com aimants de Sitges, desitjem la perdurança en l'actitut dels seus defensors, que evitarà que, anys a venir, sintetitzin l'història contemporània de l'alba Subur les caricatures d'en Guillaume sobre «La plage a la mode», la platja descoberta per un artista i....

EL CASTELL DE LA GELTRÚ.—En Jeroni Martorell, arquitecte director de la Conservació de Monuments, qui està a punt de presentar el projecte de reforma de l'enrunat Castell de la Geltrú, a l'Ajuntament de Vilanova, donarà, en breu, una conferència il·lustrada amb projeccions lluminoses, sobre el tema: «Conservació de monuments a l'estranger», a l'Ateneu de nostra vila.

TALÍ A PAGÉS.—Segueix la ratxa del Teatre de Natura que ha devingut un número de programa de festa major, com ho son la serenada a cà l'Alcalde, el *repique general de campanas*, els bonos d'arroç i el vals de socis. S'anuncien representacions bosquerols o a camp ras a Manresa, a Olot, a Cardedeu...

Aquell personatge de Mark Twain que s'estranyava que la salut no fos contagiosa i que sols les malalties s'encomanessin, tampoc comprendria perquè a Catalunya troven tants imitadors els desacerts i les carrincloneries artístiques i les actuacions serioses resten isolades.

UNA TRADUCCIÓ CASTELLANA DE RABINDRANATH TAGORE.—Acaba de

publicar-se a Madrid *La luna nueva*, admirable traducció de la senyoreta Zenobia Camprubí Aymar, encapçalada amb un poema de Joan Ramón Jiménez. Per mancar-nos espai ens veiem precisats a guardar per al número vinent les impressions de nostre redactor Francesc Gumà, suggerides per la lectura d'aquesta obra.

EN VIVIANI.—Nostre amic i col·laborador Alberto Viviani que des del començ de la guerra es troba lluitant en l'exèrcit italià, ha sigut ferit en una mà i una cama. Des de l'hospital ens escriu una carta tota plena d'enyorances i promeses, que deixa traslluir una gran fè en la victòria.

Rebi el company Viviani nostra salutació més sincera, mentres fem vots en aquest recó de Vilanova, per a que, curat per complet, pugui tornar a lluitar per una Tercera Itàlia que serà més gloriosa que les altres.

ALBERT GLEIZES.—Entre la llista d'artistes morts a la guerra hi figura l'Albert Gleizes que formà part del nucli de «Cubistes científics» i que exposà algunes de ses obres a les Galeries Dalmau de Barcelona.

En Josep Junoy diu d'ell, en són llibre *Arte y artistas*: «Albert Gleizes es un hábil e inteligente decorador. No especula en la interna estructura, ni estan deductivo su arte como el de los demás cubistas. Su geometría es amable y decorativa—bien francesa también—aunque algo indeterminada y anodina la general expresión de sus composiciones.»

I Guillaume Apollinaire en ses *Méditations esthétiques*, sintetitza el seu art amb aquestes paraules: «Les tableaux d'Albert Gleizes sont réalisés par une force de la même sorte que celles qui ont réalisé les Pyramides et les cathédrales, qui réalisent les constructions métalliques, les ponts et les tunnels».

Que reposi en pau de totes les inquietuts que passà en aquells jorns, gloriosos, de febre de renovació.

ROSARIO D'ORY (NASCUDA A VILANOVA).—Té una veu fina i matitzada. Es mou amb gràcia.